

Правовий статус суб'єктів господарювання: функціональна модель

Микола ОВЧАРЕНКО,

аспірант, ПВНЗ «Європейський університет» (м. Київ),

ORCID [0009-0001-9236-0534](https://orcid.org/0009-0001-9236-0534), e-mail: n.ovcharenko00@gmail.com.

Анотація. Наукова проблема дослідження зумовлена трансформацією нормативної основи правового статусу суб'єктів господарювання після втрати чинності Господарським кодексом України та переходу до розосередженого правового регулювання, основу якого становлять положення Цивільного кодексу України, Закону № 4196–ІХ і спеціального законодавства. За таких умов актуалізується потреба в системному переосмисленні співвідношення господарської правосуб'єктності, компетенції, конкретних прав і обов'язків, обмежень, юридичної відповідальності та гарантій захисту суб'єктів господарювання. Метою дослідження є обґрунтування функціональної моделі правового статусу суб'єкта господарювання, придатної для визначення його структури, джерел формування та особливостей модифікації в умовах дії спеціальних правових режимів, передусім воєнного стану. Дослідження ґрунтується на гіпотезі, що цілісність правового статусу суб'єкта господарювання забезпечується взаємодією п'яти функціональних рівнів — базового господарсько-правового, організаційно-майнового, функціонально-галузевого, спеціального публічно-правового та режимного. Методологічну основу становлять формально-юридичний, системно-структурний, функціональний і порівняльно-правовий методи, за допомогою яких проаналізовано законодавство України, наукові підходи до господарської правосуб'єктності та компетенції, а також функціональне розуміння суб'єкта економічної діяльності у праві Європейського Союзу. У результаті дослідження обґрунтовано, що правовий статус суб'єкта господарювання є ширшою категорією, ніж господарська правосуб'єктність, компетенція та організаційно-правова форма. Встановлено, що після втрати чинності Господарським кодексом України нормативний матеріал, який визначає правове становище суб'єктів господарювання, зберіг функціональну єдність, хоча був розподілений між кількома нормативно-правовими актами. Запропонована функціональна модель дає змогу відмежувати відносно сталі характеристики правового статусу від його галузевих, спеціальних і тимчасових режимних модифікацій і визначити джерела формування окремих елементів статусу. Сформульовано критерій, відповідно до якого до його змісту належать лише нормативні приписи, індивідуальні правові акти та юридичні факти, що безпосередньо визначають можливість здійснення господарської діяльності, обсяг прав і обов'язків, межі юридичної відповідальності або гарантії захисту. Зроблено висновок, що воєнний стан не формує окремого виду господарської правосуб'єктності, а тимчасово модифікує наявний правовий статус суб'єкта господарювання, зумовлюючи виникнення додаткових обов'язків, обмеження майнової й організаційної самостійності, а також зміну окремих процедур. Водночас така модифікація не усуває вимог законності, необхідності та пропорційності втручання, а також гарантій адміністративного або судового оскарження та компенсації у випадках, передбачених законом. Практичне значення запропонованої моделі полягає в можливості її застосування для системного

аналізу правового статусу різних категорій суб'єктів господарювання за звичайних і спеціальних правових режимів.

Ключові слова: суб'єкт господарювання, правовий статус, господарська правосуб'єктність, господарська компетенція, функціональна модель, воєнний стан.

Надійшла: 27.08.2026. Прийнята: 02.10.2026. Опублікована онлайн: 10.10.2026. Надрукована: 30.10.2026

© Овчаренко М., 2026

Ліцензія відкритого доступу: [CC BY 4.0](https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/)

Постановка проблеми

Правовий статус суб'єкта господарювання характеризує його юридичне становище у відносинах з організації та здійснення господарської діяльності. Він визначає умови доступу до відповідного виду діяльності, межі майнової й організаційної самостійності, характер взаємодії з контрагентами та органами публічної влади, підстави відповідальності й гарантії захисту. Зміст статусу конкретизується залежно від організаційно-правової форми суб'єкта, виду діяльності, його ринкової ролі, набуття спеціального статусу та дії особливого правового режиму.

Додаткової актуальності переосмислення цієї категорії набуло після втрати 28 серпня 2025 р. чинності Господарським кодексом України [1] (ГК України). Закон України «Про особливості регулювання діяльності юридичних осіб окремих організаційно-правових форм у перехідний період та об'єднань юридичних осіб» від 09 січня 2025 р. № 4196–ІХ [2] (Закон № 4196–ІХ) зберіг поняття суб'єкта господарювання та його визначальні ознаки, а також установив трирічний перехідний період для передбачених ним організаційно-правових перетворень. Унаслідок цього змінилася нормативна модель закріплення правового статусу суб'єктів господарювання. Нині її основу утворюють положення Цивільного кодексу України, Закону № 4196–ІХ та спеціальних законів, що регулюють державну реєстрацію, ліцензування, захист економічної конкуренції, державний нагляд (контроль), управління державним і комунальним майном та інші складові організації і здійснення господарської діяльності.

У науковій літературі правовий статус учасників господарських відносин розкривається переважно через категорії господарської правосуб'єктності, правоздатності та компетенції [3; 4; 5; 6]. У доктрині визначено основні складові такого статусу, однак питання їх співвідношення залишається дискусійним. Зокрема, потребує уточнення відмінність між юридичною здатністю особи бути учасником господарських відносин і конкретним обсягом належних їй прав, обов'язків та обмежень, а також між відносно сталими елементами правового статусу суб'єкта і їх тимчасовою модифікацією, зумовленою дією воєнного стану.

Аналіз останніх досліджень і публікацій

Теоретичні засади правового статусу суб'єктів господарювання, господарської правосуб'єктності та компетенції висвітлено у працях О. Гарагонича, Н. Ментух, В. Січевлюка, В. Щербини та ін. У цих дослідженнях розкриваються сутність господарської правосуб'єктності, зміст господарської компетенції, співвідношення правоздатності, прав і обов'язків суб'єктів господарювання, а також особливості їхньої участі в господарських правовідносинах [3; 4; 5; 6]. У новіших дослідженнях уточнюється співвідношення правоздатності, компетенції та

правосуб'єктності [7], а також розмежовуються загальний і спеціальні правові статуси суб'єктів господарювання [8].

Після прийняття Закону № 4196–ІХ та втрати чинності ГК України наукова дискусія зосередилася на наслідках зміни нормативної основи діяльності суб'єктів господарювання. В. Щербина проаналізував перехідне регулювання діяльності юридичних осіб та організаційно-правові перетворення, передбачені Законом № 4196–ІХ [9]. В. Антошкіна та О. Рассомахіна дослідили трансформацію правосуб'єктності комерційних суб'єктів господарювання після втрати чинності ГК України, зокрема правосуб'єктність юридичних осіб і фізичних осіб-підприємців, організаційно-правові форми, перетворення та правонаступництво [10]. І. Сорока розглянув співвідношення цивільного і господарського регулювання в перехідний період [11], а В. Резнікова проаналізувала реформування законодавства щодо юридичних осіб та його вплив на інвестиційний клімат [12]. У працях В. Щербини, опублікованих у 2026 році, окремо досліджено організаційно-правові форми суб'єктів господарювання та юридичних осіб публічного права [13; 14].

Окремий напрям сучасних досліджень стосується спеціальних правових режимів і меж публічно-правового впливу на господарську діяльність. С. Серебряк досліджує правову природу спеціального режиму у сфері господарювання [15], О. Подцерковний — адміністративно-господарські санкції під час воєнного стану [16], А. Гриняк — примусове відчуження майна та компенсаційні гарантії [17], М. Войнарівський — правовий режим адміністративно-господарських санкцій після втрати чинності ГК України [18]. У сукупності ці праці дають змогу деталізувати окремі складові правового становища суб'єкта, проте питання їх системного поєднання в моделі, що одночасно враховує базові, організаційно-майнові, галузеві, спеціальні публічно-правові та режимні характеристики, залишається недостатньо розробленим.

*Нормативно-правову основу дослідження становлять Конституція України, Цивільний кодекс України, Закон України «Про особливості регулювання діяльності юридичних осіб окремих організаційно-правових форм у перехідний період та об'єднань юридичних осіб», законодавство про державну реєстрацію, ліцензування видів господарської діяльності, захист економічної конкуренції, критичну інфраструктуру, правовий режим воєнного стану, мобілізаційну підготовку та мобілізацію, примусове відчуження або вилучення майна, а також адміністративну процедуру. Для порівняльного-правового аналізу використано положення Хартії основних прав Європейського Союзу та правову позицію Суду Європейського Союзу у справі *Höfner and Elser v Macrotron GmbH* (C-41/90) щодо функціонального розуміння суб'єкта економічної діяльності [19]. Для оцінювання перспектив подальшої трансформації правового статусу юридичних осіб використано також проект Цивільного кодексу України (реєстр. № 15150 від 09 квітня 2026 р.) [20; 21].*

Попри істотне оновлення наукового доробку, сучасні публікації охоплюють переважно окремі аспекти трансформації правового регулювання після втрати чинності ГК України — зміни правосуб'єктності та організаційно-правових форм юридичних осіб, співвідношення цивільного і господарського регулювання, адміністративно-господарські санкції та спеціальні правові режими [9; 10; 11; 12; 13; 14; 15; 16; 17; 18]. Окремого наукового осмислення потребують збереження функціональної цілісності такого статусу після втрати чинності ГК України та його модифікація під впливом спеціальних правових режимів, передусім воєнного стану. Саме це зумовлює необхідність побудови функціональної моделі правового статусу суб'єкта господарювання, здатної відмежувати його відносно сталі елементи від галузевих, спеціальних і тимчасових режимних модифікацій.

Формулювання мети статті

Метою статті є обґрунтування функціональної моделі правового статусу суб'єкта господарювання, придатної для аналізу його становища в оновленій системі законодавства та в умовах воєнного стану. Гіпотеза дослідження полягає в тому, що цілісність такого статусу забезпечується не наявністю єдиного нормативно закріпленого переліку прав та обов'язків, а взаємодією п'яти рівнів: базового господарсько-правового, організаційно-майнового, функціонально-галузевого, спеціального публічно-правового та режимного. Режимний рівень не формує нового виду господарської правосуб'єктності, а тимчасово модифікує порядок реалізації наявних прав, виконання обов'язків і застосування юридичних гарантій.

Методологічну основу дослідження становлять формально-юридичний, системно-структурний, функціональний і порівняльно-правовий методи. Формально-юридичний метод використано для тлумачення положень чинного законодавства, системно-структурний — для визначення співвідношення елементів правового статусу, функціональний — для побудови його багаторівневої моделі, а порівняльно-правовий — для зіставлення українського підходу з функціональним розумінням суб'єкта економічної діяльності у праві ЄС. Для перевірки гіпотези розмежовано суміжні правові категорії, проаналізовано чинну нормативну основу, виокремлено функціональні рівні статусу та застосовано запропоновану модель до відносин, змінених унаслідок запровадження воєнного стану. Інформаційну базу становлять законодавство України, наукові праці та правові позиції Суду Європейського Союзу. Обмеження дослідження полягає в тому, що галузеві особливості правового статусу розглядаються лише тією мірою, якою вони необхідні для перевірки запропонованої теоретичної конструкції.

Структура статті послідовно розкриває результати проведеного дослідження у чотирьох взаємопов'язаних розділах. У першому розмежовано правовий статус суб'єкта господарювання, господарську правосуб'єктність і господарську компетенцію та уточнено співвідношення їхнього змісту. Другий розділ присвячено аналізу нормативної основи правового статусу суб'єктів господарювання після втрати чинності ГК України та визначенню ролі організаційно-правової форми, виду діяльності й функціонального призначення суб'єкта. У третьому обґрунтовано функціональну модель правового статусу, що охоплює базовий господарсько-правовий, організаційно-майновий, функціонально-галузевий, спеціальний публічно-правовий і режимний рівні. Четвертий розділ розкриває особливості модифікації правового статусу суб'єктів господарювання в умовах воєнного стану, зокрема зміни обсягу їхніх обов'язків, меж майнової та організаційної самостійності, а також гарантій захисту.

Правовий статус і господарська правосуб'єктність

Побудова функціональної моделі потребує насамперед розмежування правового статусу, господарської правосуб'єктності та господарської компетенції. Господарську правосуб'єктність переважно розуміють як визнану правом здатність особи бути учасником господарських відносин, набувати й реалізовувати господарські права, виконувати обов'язки та нести юридичну відповідальність [4; 5; 6; 7]. Господарська правосуб'єктність є необхідною передумовою участі особи у відповідних відносинах, однак не охоплює всього змісту її правового статусу.

Загальні засади участі юридичної особи у цивільних відносинах закріплено у ст.ст. 80, 91 і 92 Цивільного кодексу України (ЦК України). Відповідно до ст. 91 ЦК України юридична особа здатна мати такі самі цивільні права та обов'язки, як і фізична особа, крім тих, які за своєю природою можуть належати лише людині. Цивільних прав та обов'язків вона набуває і здійснює їх через свої органи, що діють відповідно до установчих документів та закону (ч. 1 ст. 92 ЦК України). Право на

здійснення підприємницької діяльності має фізична особа з повною цивільною дієздатністю, а реалізація цього права пов'язується з її державною реєстрацією в порядку, встановленому законом [22]. Державна реєстрація є передумовою здійснення фізичною особою підприємницької діяльності, але не визначає всього обсягу прав, обов'язків та обмежень, що виникають у процесі господарювання.

Господарська компетенція виражає загальний обсяг господарських прав та обов'язків, якими наділений відповідний суб'єкт. Таке розуміння відповідає змісту ч. 2 ст. 2 Закону № 4196–ІХ [2]. Водночас господарська компетенція не вичерпує змісту правового статусу. Конкретні суб'єктивні права та обов'язки можуть безпосередньо встановлюватися законом або виникати з договорів, адміністративних актів та інших юридичних фактів. Для юридичних осіб особливості реалізації окремих прав і виконання обов'язків з урахуванням їхньої організаційно-правової форми визначаються також установчими документами. До правового статусу належать законні інтереси, установлені законом обмеження, види та межі юридичної відповідальності, а також гарантії захисту.

Загальні правові можливості суб'єкта слід відмежовувати від суб'єктивних прав та обов'язків, що виникають у конкретному правовідношенні. Так, здатність юридичної особи укладати договори характеризує її загальний статус, тоді як право вимагати оплати виникає з конкретного зобов'язання.

Нормативні приписи становлять основу правового статусу, а його конкретний зміст залежить від установчих документів і юридичних фактів. Індивідуальний акт може надати право на провадження певної діяльності або засвідчити спеціальний статус, договір — конкретизувати участь у господарському обороті, а судові рішення — відновити порушене право чи законний інтерес.

Правовий статус суб'єкта господарювання пропонується визначати як сформоване нормами приватного і публічного права, установчими документами та юридичними фактами становище особи у відносинах з організації і здійснення господарської діяльності. Його зміст утворюють господарська правосуб'єктність і компетенція, законні інтереси, установлені обмеження, юридична відповідальність та гарантії захисту. Статус має динамічний характер, оскільки його зміст змінюється залежно від виконуваних суб'єктом функцій, становища на ринку та чинного правового режиму.

Правовий статус після втрати чинності Господарським кодексом України

Після втрати чинності ГК України норми про правовий статус суб'єктів господарювання виявилися розосередженими між Цивільним кодексом України, Законом № 4196–ІХ та спеціальним законодавством, але зберегли функціональний взаємозв'язок. Відповідно до ч. 2 ст. 2 Закону № 4196–ІХ суб'єктами господарювання визнаються учасники господарських відносин, які здійснюють господарську діяльність, реалізуючи господарську компетенцію (сукупність господарських прав та обов'язків), мають відокремлене майно і несуть відповідальність за своїми зобов'язаннями в межах цього майна, крім випадків, передбачених законом. Ч. 3 ст. 2 Закону № 4196–ІХ конкретизує коло суб'єктів господарювання, відносячи до нього господарські організації та фізичних осіб (громадян України, іноземців та осіб без громадянства), зареєстрованих відповідно до закону як підприємці [2]. Законодавець зберіг визначальні ознаки суб'єкта господарювання й узгодив правовий статус юридичних осіб із положеннями Цивільного кодексу України.

Нормативну основу цього статусу утворює сукупність взаємопов'язаних актів різної галузевої спрямованості. Цивільний кодекс України встановлює загальні засади створення юридичних осіб, їх правоздатності та здійснення ними цивільних

прав і обов'язків [22]. Законодавство про державну реєстрацію визначає принципи реєстрації, склад відомостей Єдиного державного реєстру та порядок проведення реєстраційних дій [23], тоді як законодавство про ліцензування закріплює принципи державної політики у цій сфері, перелік видів господарської діяльності, що підлягають ліцензуванню, та вимоги до їх провадження [24]. Одним із установлених законом обмежень ринкової поведінки є заборона зловживання монопольним (домінантним) становищем [25]. Попри розосередження між різними нормативно-правовими актами, ці приписи об'єднані спільною спрямованістю на визначення умов організації та здійснення господарської діяльності.

Поняття учасника господарських відносин є ширшим за поняття суб'єкта господарювання. В організації, регулюванні та контролі господарської діяльності беруть участь і особи, які безпосередньо її не здійснюють. Органи державної влади та органи місцевого самоврядування реалізують регуляторні, контрольні й майново-організаційні повноваження, але не можуть здійснювати господарську діяльність, крім випадків, передбачених законом. Визначальною ознакою суб'єкта господарювання є самостійне здійснення господарської діяльності в поєднанні з реалізацією господарської компетенції, майнвою відокремленістю та відповідальністю за власними зобов'язаннями [2].

Організаційно-правова форма є важливою, але не єдиною характеристикою правового статусу суб'єкта господарювання. Закон № 4196–ІХ заборонив створення юридичних осіб у визначених ним організаційно-правових формах підприємств і передбачив особливості перетворення та ліквідації окремих уже створених підприємств [2]. Це підтверджує, що перетворення юридичної особи змінює її організаційно-правову форму, але не перериває майнової та зобов'язальної правонаступності: до нової юридичної особи переходять усе майно, усі права та обов'язки попередньої юридичної особи [22].

Перспективи подальшої трансформації нормативної основи правового статусу пов'язані, зокрема, з проектом Цивільного кодексу України (реєстр. № 15150 від 09 квітня 2026 р.). Проект передбачає комплексне оновлення основних інститутів приватного права в дев'яти взаємоузгоджених книгах, установлення вичерпності організаційно-правових форм юридичних осіб, окреме врегулювання особливих прав юридичних осіб, а також віднесення локального акта юридичної особи до джерел права [20; 21]. 28 квітня 2026 р. Верховна Рада України прийняла проект за основу; станом на вересень 2026 року він готується до другого читання. Тому його положення слід розглядати як перспективну, а не чинну нормативну модель.

У контексті запропонованої функціональної моделі зазначені новели стосуються насамперед базового та організаційно-майнового рівнів статусу. Закріплення вичерпного переліку організаційно-правових форм може підвищити правову визначеність організаційної конструкції юридичної особи, однак не робить організаційно-правову форму тотожною правовому статусу. Обсяг прав і обов'язків суб'єкта, встановлені для нього обмеження, межі відповідальності та гарантії захисту й надалі формуватимуться не лише нормами Цивільного кодексу, а й спеціальним законодавством, індивідуальними правовими актами та юридичними фактами. Віднесення локального акта юридичної особи до джерел права, своєю чергою, посилює значення внутрішнього нормативного регулювання, але не усуває публічно-правових і режимних елементів статусу суб'єкта господарювання.

Важливе методологічне значення для функціонального тлумачення досліджуваної категорії має сформований у конкурентному праві Європейського Союзу підхід до поняття «*undertaking*». У справі *Höfner and Elser* (C-41/90) Суд Європейського Союзу зазначив, що поняття «*undertaking*» охоплює будь-якого

суб'єкта, який здійснює економічну діяльність, незалежно від його правового статусу та способу фінансування [19]. Поняття «*undertaking*», сформоване для цілей конкурентного права ЄС, не є тотожним українській категорії суб'єкта господарювання. Проте підхід Суду ЄС підтверджує методологічне значення характеру фактично здійснюваної економічної діяльності, а не лише найменування чи організаційно-правової форми особи.

Узгоджене тлумачення цієї категорії має виходити з ознак суб'єкта господарювання, закріплених у ст. 2 Закону № 4196–ІХ. Водночас вид діяльності, функціональна роль та умови господарювання конкретизують зміст його правового статусу через спеціальні права, обов'язки, обмеження й гарантії. Саме така диференціація є підставою для виокремлення функціональних рівнів цього статусу.

Функціональні рівні правового статусу суб'єкта господарювання

Виокремлені рівні мають аналітичний, а не законодавчо-класифікаційний характер. Вони відображають підстави виникнення та зміст конкретних прав, обов'язків, обмежень і гарантії. У правовому становищі одного суб'єкта можуть поєднуватися ознаки кількох рівнів.

Базовий господарсько-правовий рівень охоплює правові можливості, обов'язки та гарантії, властиві суб'єктам господарювання незалежно від виду здійснюваної ними діяльності. Для суб'єктів підприємництва його конституційну основу становлять рівність усіх суб'єктів права власності перед законом (ч. 4 ст. 13 Конституції України), право на незаборонену законом підприємницьку діяльність та обов'язок держави забезпечувати захист конкуренції у підприємницькій діяльності (чч. 1, 3 ст. 42 Конституції України) [26]. Зміст цього рівня охоплює майнову та організаційну самостійність, здатність набувати права й обов'язки (ч. 1 ст. 91 ЦК України), вступати в договірні відносини на засадах свободи договору (ст. 627 ЦК України), здійснювати не заборонену законом підприємницьку діяльність (ч. 1 ст. 42 Конституції України) та звертатися до суду за захистом порушених прав та інтересів (ст. 16 ЦК України) [22; 26]. Йому відповідають загальні обов'язки належно виконувати зобов'язання (ч. 1 ст. 526 ЦК України), дотримуватися встановлених законом вимог і не порушувати прав та законних інтересів інших учасників господарського обороту (ч. 2 ст. 13 ЦК України). На цій основі виникають організаційні, галузеві та режимні особливості статусу конкретного суб'єкта.

Організаційно-майновий рівень правового статусу визначається способом створення юридичної особи, структурою та компетенцією її органів, правовим режимом майна і характером майнової відповідальності. Для господарського товариства визначальне значення мають розмежування компетенції органів, обсяг корпоративних прав учасників і порядок представництва юридичної особи. Щодо юридичних осіб, діяльність яких ґрунтується на використанні державного або комунального майна, істотними є також повноваження власника чи уповноваженого суб'єкта управління та встановлені законом обмеження щодо розпорядження відповідними активами. Сучасні дослідження організаційно-правових форм після втрати чинності ГК України підтверджують необхідність розмежовувати організаційно-правову форму юридичної особи та весь комплекс елементів її правового статусу, зокрема щодо юридичних осіб приватного і публічного права [13; 14].

Найпомітніші зміни організаційно-майнового статусу пов'язані з регулюванням перехідного періоду Законом № 4196–ІХ. Він забороняє створення юридичних осіб у визначених ним організаційно-правових формах підприємств (ч. 1 ст. 13 Закону № 4196–ІХ), установлює особливості припинення окремих уже

створених підприємств шляхом їх перетворення або ліквідації (ст. 14 Закону № 4196–ІХ), а також визначає зміст права господарського відання та права оперативного управління (ст.ст. 11, 12 Закону № 4196–ІХ) і забороняє закріплення (передачу) майна за юридичними особами на цих правах (ч. 3 ст. 13 Закону № 4196–ІХ) [2]. За загальним правилом, у разі перетворення відповідно до ч. 2 ст. 108 ЦК України до нової юридичної особи переходять усе майно, усі права та обов'язки попередньої юридичної особи [22]. Водночас ч. 6 ст. 14 Закону № 4196–ІХ передбачає, що право господарського відання та право оперативного управління майном усіх форм власності до правонаступників не переходять [2]. При цьому можуть змінюватися структура управління, правовий режим майна та межі відповідальності.

Функціонально-галузевий рівень формується залежно від виду господарської діяльності та ролі, яку суб'єкт виконує на відповідному ринку. Спеціальні права та обов'язки на цьому рівні виникають унаслідок одержання ліцензії, включення до відповідного реєстру, укладення договору, використання найманої праці або виконання функцій виробника, постачальника чи іншого учасника регульованого ринку.

Відповідно до п. 5 ч. 1 ст. 1 Закону України «Про ліцензування видів господарської діяльності» ліцензія є правом суб'єкта господарювання на провадження виду господарської діяльності або частини виду господарської діяльності, що підлягає ліцензуванню. Згідно з ч. 1 ст. 9 цього Закону ліцензіат зобов'язаний виконувати вимоги ліцензійних умов відповідного виду господарської діяльності [24]. Відповідно до ч. 3 ст. 13 Закону України «Про захист економічної конкуренції» забороняється зловживання монопольним (домінуючим) становищем на ринку; саме зайняття такого становища, ознаки якого визначено ст. 12 цього Закону, порушенням не визнається [25]. Статус роботодавця, своєю чергою, пов'язаний із використанням найманої праці у трудових відносинах, а не безпосередньо з організаційно-правовою формою суб'єкта. Отже, суб'єкти однакової організаційно-правової форми можуть мати різний обсяг спеціальних прав, обов'язків, обмежень і відповідальності залежно від виду діяльності, виконуваних функцій, становища на ринку та інших юридично значущих обставин. Урахування ймовірності та можливих наслідків порушень у діяльності відповідного суб'єкта є складовою ризик-орієнтованого управління його економічною безпекою [27].

Спеціальний публічно-правовий рівень виникає, коли закон або індивідуальний акт пов'язує діяльність суб'єкта чи належного йому об'єкта з конкретним публічним інтересом — потребами оборони, національної безпеки, економіки або життєдіяльності населення. Формування такого рівня статусу відображає посилення інституційної взаємодії суб'єктів господарювання з органами публічної влади у сферах, що мають значення для економічної безпеки держави [28]. Такий статус передбачає додаткові права, обов'язки чи гарантії.

Відповідно до Закону України «Про критичну інфраструктуру» оператором критичної інфраструктури є юридична особа будь-якої форми власності та/або фізична особа — підприємець, що на правах власності, оренди або на інших законних підставах здійснює управління об'єктом критичної інфраструктури та відповідає за його поточне функціонування [29]. Основні завдання, права та обов'язки оператора, зокрема щодо захисту об'єкта, оцінювання ризиків, інформаційної взаємодії та реагування на інциденти, визначено ст. 21 цього ж Закону. Ст. 22 регулює планування заходів із забезпечення безпеки та стійкості критичної інфраструктури [29].

Статус оператора критичної інфраструктури не є тотожним статусу підприємства, установи чи організації, визначених критично важливими в установленому порядку. Такого статусу набувають суб'єкти відповідно до Критеріїв та

порядку, за якими здійснюється визначення підприємств, установ та організацій, які є критично важливими для функціонування економіки та забезпечення життєдіяльності населення в особливий період, а також критично важливими для забезпечення потреб Збройних Сил, інших військових формувань в особливий період, затверджених постановою Кабінету Міністрів України від 27 січня 2023 р. № 76: критерії визначення суб'єктів, критично важливих для функціонування економіки та забезпечення життєдіяльності населення, встановлено п. 2, а суб'єктів, критично важливих для забезпечення потреб Збройних Сил та інших військових формувань, — пп. 9, 11 зазначених Критеріїв та порядку [30]. Різниця між цими статусами полягає в підставі їх набуття: статус оператора пов'язаний з управлінням конкретним об'єктом критичної інфраструктури, тоді як статус критично важливого суб'єкта — з офіційною оцінкою значення відповідного підприємства, установи чи організації.

Набуття спеціального статусу має ґрунтуватися на чітко визначених, прозорих і перевірюваних критеріях та здійснюватися з дотриманням установленої процедури. Якщо спеціальний статус надається індивідуальним актом, рішення має містити підстави його набуття, правові наслідки та строк дії, якщо останній не визначений законодавством.

Режимний рівень виникає на підставі особливого правового режиму та прийнятих для його реалізації актів. Він має спеціальну мету, часові й територіальні межі та модифікує порядок реалізації прав, виконання обов'язків і застосування гарантій, не замінюючи інших складових статусу. У межах цієї моделі відносно сталий статус оператора критичної інфраструктури відмежовується від додаткових вимог, запроваджених на період воєнного стану, а статус ліцензіата — від тимчасових змін дозвільно-ліцензійного регулювання.

До правового статусу слід відносити лише ті приписи, індивідуальні акти та юридичні факти, які безпосередньо визначають можливість здійснювати господарську діяльність, обсяг прав та обов'язків, межі відповідальності й гарантії захисту. Норми, які лише опосередковано впливають на господарську діяльність, самі по собі не утворюють елементів правового статусу.

Воєнний стан як модифікатор правового статусу

Воєнний стан модифікує правовий статус суб'єктів господарювання через розширення повноважень відповідних органів, тимчасові обмеження конституційних прав фізичних осіб, а також прав і законних інтересів юридичних осіб, передбачені Законом України «Про правовий режим воєнного стану» від 12 травня 2015 р. № 389–VIII (Закон № 389–VIII) [31]. Він не припиняє господарської правосуб'єктності й не утворює окремої категорії «воєнного» суб'єкта господарювання: загальні норми продовжують діяти тією мірою, якою їх не змінено спеціальним законодавством. Такий підхід узгоджується з доктринальним розумінням спеціального режиму як особливого порядку правового регулювання господарської діяльності [15] та із сучасними дослідженнями адміністративно-господарських санкцій під час воєнного стану й після втрати чинності ГК України [16; 18].

Насамперед змінюється обсяг обов'язків суб'єктів господарювання. Ст. 21 Закону України «Про мобілізаційну підготовку та мобілізацію» покладає на підприємства, установи та організації, зокрема, обов'язки щодо планування і здійснення заходів із підготовки до виконання мобілізаційних завдань (замовлень), збереження матеріальних цінностей мобілізаційного резерву, ведення військового обліку та бронювання військовозобов'язаних працівників, а також подання передбаченої законом звітності [32]. Крім того, п. 3 ч. 1 ст. 8 Закону № 389–VIII надає військовому командуванню разом із військовими адміністраціями в разі їх

утворення право використовувати для потреб оборони потужності та трудові ресурси підприємств, установ і організацій усіх форм власності змінювати режим їхньої роботи, проводити інші зміни виробничої діяльності та умов праці відповідно до законодавства про працю [31]. Реалізація таких повноважень має ґрунтуватися на належній нормативній підставі та оформлюватися актом, з якого чітко випливають зміст обов'язку, його адресат, строк виконання та орган, уповноважений вимагати його виконання.

Окремий напрям становить обмеження майнової та організаційної самостійності суб'єктів господарювання. Одним із найінтенсивніших заходів такого характеру є примусове відчуження майна, що перебуває у приватній або комунальній власності, а щодо майна державних підприємств і державних господарських об'єднань — його вилучення для потреб держави, що передбачено п. 4 ч. 1 ст. 8 Закону України «Про правовий режим воєнного стану» [31]. За загальним правилом, примусове відчуження здійснюється з повним відшкодуванням вартості майна; якщо попередня компенсація неможлива, допускається наступне повне відшкодування (чч. 1, 2 ст. 3 Закону України «Про передачу, примусове відчуження або вилучення майна в умовах правового режиму воєнного чи надзвичайного стану» від 17 травня 2012 р. № 4765–VI (Закон № 4765–VI)) [33]. Ч.ч. 3 і 4 ст. 3 Закону № 4765–VI визначають випадки, в яких компенсація не здійснюється. Відповідно до ч. 3 ст. 3 Закону № 4765–VI без компенсації здійснюється примусове відчуження майна, яке належить на праві власності суб'єкту господарювання державного сектору економіки та перебувало в державній власності на день набрання чинності Законом № 4196–IX. Згідно з ч. 4 ст. 3 Закону № 4765–VI без компенсації здійснюється також вилучення майна в умовах правового режиму воєнного чи надзвичайного стану. Спеціальний характер цих заходів не усуває вимог щодо прийняття рішення уповноваженим органом (ст. 4 Закону № 4765–VI), документального оформлення примусового відчуження або вилучення майна (ст. 7 Закону № 4765–VI), проведення оцінки майна, що підлягає примусовому відчуженню (ст. 8 Закону № 4765–VI), та дотримання встановленого порядку компенсації у випадках, коли вона передбачена законом (ст.ст. 9–11 Закону № 4765–VI) [33]. Доктринальний аналіз примусового відчуження майна під час воєнного стану також засвідчує необхідність поєднання суспільної потреби з належною процедурою, оцінкою майна та компенсаційними гарантіями [17].

Режимна модифікація статусу може мати й адаптаційний характер. Якщо застосування загальних процедур об'єктивно ускладнене, спеціальне законодавство може передбачати їх тимчасове спрощення, продовження строків або особливий порядок виконання окремих обов'язків. Такі заходи мають ґрунтуватися на об'єктивних критеріях і не створювати необґрунтованих переваг. Після припинення або скасування воєнного стану суто режимні винятки мають припинити дію, якщо законом не встановлено перехідного строку.

Модифікація правового статусу суб'єкта господарювання в умовах воєнного стану не скасовує встановлених Конституцією та законами юридичних гарантій. Ст. 41 Конституції України визначає підстави й умови примусового відчуження об'єктів права приватної власності, ст. 55 гарантує судовий захист прав та можливість оскарження рішень, дій чи бездіяльності органів публічної влади, а ст. 56 — право на відшкодування шкоди, завданої їхніми незаконними рішеннями, діями чи бездіяльністю. При цьому право на судовий захист належить до прав, які відповідно до ч. 2 ст. 64 Конституції України не можуть бути обмежені навіть в умовах воєнного або надзвичайного стану [26].

В адміністративних провадженнях, на які поширюється дія Закону України «Про адміністративну процедуру», адміністративні органи мають дотримуватися

принципів законності, обґрунтованості, пропорційності, своєчасності та розумного строку [34]. Ст. 17 Закону України «Про адміністративну процедуру» гарантує особі можливість надати пояснення та заперечення до прийняття акта, здатного негативно вплинути на її права чи законні інтереси, і визначає винятки з попереднього заслуховування. Такі винятки не звільняють адміністративний орган від обов'язку належно обґрунтувати та мотивувати прийнятий адміністративний акт і не позбавляють особу права на його адміністративне або судове оскарження [26; 34].

Для євроінтеграційного розвитку українського законодавства порівняльним орієнтиром слугують ст. 16 і ч. 1 ст. 52 Хартії основних прав Європейського Союзу. Вони поєднують свободу підприємницької діяльності з вимогами законності, необхідності та пропорційності її обмежень. Щодо держав-членів Європейського Союзу Хартія застосовується лише тоді, коли вони застосовують право Європейського Союзу, тому не є безпосередньою нормативною підставою для оцінювання внутрішніх заходів України [35].

Правомірність режимної модифікації статусу залежить насамперед від наявності належної правової підстави, легітимної публічної мети та об'єктивного зв'язку заходу з конкретною загрозою. Захід має застосовуватися компетентним органом, а нормативна підстава та прийняте рішення повинні чітко визначати коло адресатів, територію і строк його дії. Втручання має бути необхідним і пропорційним поставленій меті. Важливими гарантіями залишаються можливість адміністративного або судового оскарження та компенсація у випадках, передбачених законом. Посилання на дію воєнного стану саме по собі не може замінити належного обґрунтування цих вимог. Припинення або скасування воєнного стану не зумовлює автоматичного припинення спеціального статусу, набутого на самостійній правовій підставі, але має припинити дію обмежень, безпосередньо пов'язаних із цим режимом, якщо законом не встановлено обґрунтованого перехідного строку.

Висновки та перспективи подальших досліджень

Проведене дослідження підтвердило гіпотезу про функціональну багаторівневість правового статусу суб'єктів господарювання. Втрата чинності ГК України не спричинила зникнення цієї правової категорії: її визначальні ознаки збережено у ст. 2 Закону № 4196–ІХ, тоді як конкретний зміст формується положеннями Цивільного кодексу України, спеціального законодавства, установчих документів, індивідуальних правових актів та інших юридичних фактів. Розосередження нормативного матеріалу змінило центр правового регулювання, але не усунило функціональної єдності приписів, що визначають становище суб'єктів господарювання.

Правовий статус ширший за господарську правосуб'єктність, компетенцію та організаційно-правову форму. Він поєднує здатність особи бути учасником господарських відносин, належні їй права й обов'язки, законні інтереси, обмеження, відповідальність і гарантії захисту.

Наукова новизна дослідження полягає в обґрунтуванні функціональної моделі, у якій правовий статус розкривається на п'яти взаємопов'язаних рівнях: базовому господарсько-правовому, організаційно-майновому, функціонально-галузевому, спеціальному публічно-правовому та режимному. На відміну від сучасних досліджень, у яких переважно розглядаються трансформація правосуб'єктності, організаційно-правові форми, окремі спеціальні статуси або режимні обмеження, запропонований підхід інтегрує ці характеристики в єдину аналітичну конструкцію та дає змогу визначити джерело і характер кожного елемента статусу. Виокремлені рівні не утворюють замкненої ієрархії; їх поєднання залежить від

юридичних фактів, виду діяльності, ринкової ролі та спеціальних функцій відповідного суб'єкта.

Воєнний стан модифікує наявний статус суб'єкта господарювання, не утворюючи окремого виду господарської правосуб'єктності. Він може зумовлювати додаткові обов'язки, обмеження майнової та організаційної самостійності, тимчасові спрощення і спеціальні гарантії. Межі такого впливу визначаються вимогами законності, необхідності, пропорційності, часової й територіальної визначеності, можливістю оскарження та забезпеченням компенсації у передбачених законом випадках. Практичне значення моделі полягає у визначенні джерел окремих елементів статусу та розмежуванні його сталих характеристик і тимчасових режимних приписів.

Перспективи подальших розвідок пов'язані з апробацією запропонованої функціональної моделі на окремих категоріях суб'єктів господарювання, зокрема суб'єктах державного та комунального секторів економіки, ліцензіатах, операторах критичної інфраструктури та суб'єктах, які набувають спеціального правового статусу в умовах воєнного стану. Окремого дослідження потребують зміни співвідношення сталих і режимних елементів правового статусу після припинення або скасування воєнного стану, а також подальший розвиток нормативного регулювання господарської діяльності в умовах трансформації системи господарського законодавства України.

Декларації

Фінансування. Дослідження виконано без зовнішнього фінансування.

Конфлікт інтересів. Автор заявляє про відсутність конфлікту інтересів, який міг би вплинути на результати дослідження, їх інтерпретацію або сформульовані висновки.

Використання штучного інтелекту. Автор не використовував інструменти штучного інтелекту.

Список використаних джерел

1. Господарський кодекс України від 16.01.2003 р. № 436–IV. *Верховна Рада України. Законодавство України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/436-15> (дата звернення: 27.08.2026).
2. Про особливості регулювання діяльності юридичних осіб окремих організаційно-правових форм у перехідний період та об'єднань юридичних осіб. Закон України від 09.01.2025 р. № 4196–IX. *Верховна Рада України. Законодавство України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/4196-20> (дата звернення: 27.08.2026).
3. Гарагонич О. В. Поняття та ознаки господарської компетенції. *Порівняльно-аналітичне право*. 2016. № 3. С. 93–96. URL: https://pap-journal.in.ua/wp-content/uploads/2020/08/3_2016.pdf (дата звернення: 27.08.2026).
4. Ментух Н. Ф. Поняття господарської правосуб'єктності. *Адвокат*. 2011. № 2 (125). С. 39–41. *Національна бібліотека України ім. В. І. Вернадського*. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/adv_2011_2_6 (дата звернення: 27.08.2026).
5. Січевлюк В. А. Еволюція категорії «правова суб'єктність» (теоретико-прикладні засади). Київ : Юридична думка, 2020. 461 с.
6. Щербина В. С. Суб'єкти господарського права. Київ : Юрінком Інтер, 2008. 264 с.
7. Гарагонич О. В. До питання про сутність господарської правоздатності. *Аналітично-порівняльне правознавство*. 2022. № 4. С. 132–136. DOI: <https://doi.org/10.24144/2788-6018.2022.04.24>.
8. Гелич А. О., Гелич Ю. О. Суб'єкти господарювання за законодавством України: теоретичні та практичні аспекти загальних та спеціальних статусів. *Юридична Україна*. 2023. № 6. С. 12–18. DOI: [https://doi.org/10.37749/2308-9636-2023-6\(246\)-2](https://doi.org/10.37749/2308-9636-2023-6(246)-2).

9. Щербина В. С. Правове регулювання діяльності суб'єктів господарювання в перехідний період. *Економіка та право*. 2025. № 1 (76). С. 18–24. DOI: <https://doi.org/10.15407/econlaw.2025.01.018>.
10. Антошкіна В. К., Рассомахіна О. А. Трансформація правосуб'єктності комерційних суб'єктів господарювання після скасування Господарського кодексу України. *Європейський правничий часопис*. 2025. Вип. 10. С. 37–43. DOI: [https://doi.org/10.36919/3041-1149\(Print\).10.2025.37-43](https://doi.org/10.36919/3041-1149(Print).10.2025.37-43).
11. Сорока І. О. Правове регулювання господарських відносин у перехідний період. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Право*. 2025. Вип. 92. Ч. 1. С. 546–552. DOI: <https://doi.org/10.24144/2307-3322.2025.92.1.78>.
12. Резнікова В., Щербина В. Реформування законодавства щодо суб'єктів господарювання та його вплив на інвестиційний клімат в Україні. *Економіка та право*. 2025. № 3. С. 21–34. DOI: <https://doi.org/10.15407/econlaw.2025.03.021>.
13. Щербина В. С. Організаційно-правові форми суб'єктів господарювання. *Аналітично-порівняльне правознавство*. 2026. № 2, Ч. 1. С. 409–413. DOI: <https://doi.org/10.24144/2788-6018.2026.02.1.61>.
14. Щербина В. С. Організаційно-правові форми юридичних осіб публічного права, які фінансуються з державного та місцевих бюджетів. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Право*. 2026. Вип. 94, Ч. 2. С. 106–111. DOI: <https://doi.org/10.24144/2307-3322.2026.94.2.13>.
15. Серебряк С. В. До визначення правової природи поняття «спеціальний режим» у сфері господарювання. *Актуальні проблеми права: теорія і практика*. 2022. № 1 (43). С. 80–90. DOI: <https://doi.org/10.33216/2218-5461-2022-43-1-80-90>.
16. Подцерковний О. П., Войнарівський М. М. Адміністративно-господарські санкції під час воєнного стану. *Аналітично-порівняльне правознавство*. 2025. № 5, Ч. 1. С. 400–406. DOI: <https://doi.org/10.24144/2788-6018.2025.05.1.66>.
17. Гриняк А. Б. Примусове відчуження майна в умовах воєнного стану в Україні. *Нове українське право*. 2022. № 2. С. 21–28. DOI: <https://doi.org/10.51989/NUL.2022.2.3>.
18. Войнарівський М. М. Про правовий режим адміністративно-господарських санкцій після втрати чинності Господарським кодексом України. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2025. № 8. С. 86–89. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0374/2025-8/17>.
19. Judgment of the Court of 23 April 1991, *Klaus Höfner and Fritz Elser v Macrotron GmbH*, Case C-41/90, ECLI:EU:C:1991:161. Court of Justice of the European Union. *EUR-Lex*. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:61990CJ0041> (date accessed 27.08.2026).
20. Проект Цивільного кодексу України : реєстр. № 15150 від 09.04.2026 р. *Верховна Рада України*. URL: <https://itd.rada.gov.ua/billinfo/Bills/Card/69837> (дата звернення: 10.09.2026).
21. Інформаційна довідка щодо проекту Цивільного кодексу України (реєстр. № 15150 від 09.04.2026 р.). *Дослідницька служба Верховної Ради України*. URL: <https://research.rada.gov.ua/uploads/documents/34275.pdf> (дата звернення: 10.09.2026).
22. Цивільний кодекс України від 16.01.2003 р. № 435–IV. *Верховна Рада України. Законодавство України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15> (дата звернення: 27.08.2026).
23. Про державну реєстрацію юридичних осіб, фізичних осіб — підприємців та громадських формувань. Закон України від 15.05.2003 р. № 755–IV. *Верховна Рада України. Законодавство України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/755-15> (дата звернення: 27.08.2026).
24. Про ліцензування видів господарської діяльності. Закон України від 02.03.2015 р. № 222–VIII. *Верховна Рада України. Законодавство України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/222-19> (дата звернення: 27.08.2026).

25. Про захист економічної конкуренції. Закон України від 11.01.2001 р. № 2210-III. *Верховна Рада України. Законодавство України.* URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/2210-14> (дата звернення: 27.08.2026).
26. Конституція України від 28.06.1996 р. № 254к/96-ВР. *Верховна Рада України. Законодавство України.* URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/254к/96-вп> (дата звернення: 27.08.2026).
27. Габрелян А. Ю., Лагунов К. В. Методичні засади оцінювання тіньової економіки в системі ризик-орієнтованого управління економічною безпекою. *Наукові записки Львівського університету бізнесу та права.* 2026. № 48. С. 705–721. DOI: <https://doi.org/10.66556/2663-0117.48.habrelian-a>.
28. Габрелян А. Ю., Лагунов К. В. Інституційно-організаційне забезпечення державної політики детінізації економіки в системі економічної безпеки суб'єктів господарювання. *Академічні візії.* 2026. № 54. DOI: <https://doi.org/10.66556/2786-586X.54.habrelian-a>.
29. Про критичну інфраструктуру. Закон України від 16.11.2021 р. № 1882-IX. *Верховна Рада України. Законодавство України.* URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/1882-20> (дата звернення: 27.08.2026).
30. Деякі питання реалізації положень Закону України «Про мобілізаційну підготовку та мобілізацію» щодо бронювання військовозобов'язаних на період мобілізації та на воєнний час. Постанова Кабінету Міністрів України від 27.01.2023 р. № 76. *Верховна Рада України. Законодавство України.* URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/76-2023-п> (дата звернення: 27.08.2026).
31. Про правовий режим воєнного стану. Закон України від 12.05.2015 р. № 389-VIII. *Верховна Рада України. Законодавство України.* URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/389-19> (дата звернення: 10.09.2026).
32. Про мобілізаційну підготовку та мобілізацію. Закон України від 21.10.1993 р. № 3543-XII. *Верховна Рада України. Законодавство України.* URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/3543-12> (дата звернення: 27.08.2026).
33. Про передачу, примусове відчуження або вилучення майна в умовах правового режиму воєнного чи надзвичайного стану. Закон України від 17.05.2012 р. № 4765-VI. *Верховна Рада України. Законодавство України.* URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/4765-17> (дата звернення: 27.08.2026).
34. Про адміністративну процедуру. Закон України від 17.02.2022 р. № 2073-IX. *Верховна Рада України. Законодавство України.* URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/2073-20> (дата звернення: 27.08.2026).
35. Charter of Fundamental Rights of the European Union (2012/C 326/02). Official Journal of the European Union. 2012. С 326. P. 391–407. EUR-Lex. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:12012P/TXT> (date accessed 27.08.2026).

ENGLISH METADATA

Mykola OVCHARENKO

Private Higher Education Establishment “European University”, Kyiv, Ukraine

Legal Status of Business Entities: A Functional Model

Abstract. The research problem is determined by the transformation of the regulatory framework governing the legal status of business entities following the repeal of the Commercial Code of Ukraine and the transition to a dispersed model of legal regulation based on the provisions of the Civil Code of Ukraine, Law No. 4196-IX, and special legislation. Under these conditions, there is a need for a systematic reconsideration of the relationship between economic legal personality, competence, specific rights and obligations, restrictions, legal liability, and safeguards for the protection of business entities. *The purpose of the study* is to substantiate a functional model of the legal status of a business entity suitable for identifying its structure, sources of

formation, and the specific features of its modification under special legal regimes, primarily martial law. The study is based on the hypothesis that the coherence of a business entity's legal status is ensured through the interaction of five functional levels: the basic commercial-law level, the organisational and property level, the functional and sectoral level, the special public-law level, and the regime-based level. *The methodological framework* comprises formal legal, system-structural, functional, and comparative legal methods, which were used to analyse Ukrainian legislation, scholarly approaches to economic legal personality and competence, and the functional concept of an economic entity in European Union law. *The results of the study* demonstrate that the legal status of a business entity is a broader category than economic legal personality, competence, and organisational and legal form. It has been established that, following the repeal of the Commercial Code of Ukraine, the body of legal norms governing the legal position of business entities retained its functional coherence despite being dispersed among several legal acts. The proposed functional model enables distinguishing relatively stable characteristics of legal status from its sectoral, special, and temporary regime-based modifications and identifying the sources of its individual elements. A criterion has been formulated according to which legal status encompasses only regulatory provisions, individual legal acts, and legal facts that directly determine the possibility of conducting economic activity, the scope of rights and obligations, the limits of legal liability, or safeguards for legal protection. *It is concluded* that martial law does not create a separate type of economic legal personality but temporarily modifies the existing legal status of a business entity by giving rise to additional obligations, restricting property and organisational autonomy, and altering certain procedures. At the same time, such modification does not eliminate the requirements of legality, necessity, and proportionality of interference, nor does it remove the guarantees of administrative or judicial review and compensation in cases provided for by law. The practical significance of the proposed model lies in its applicability to the systematic analysis of the legal status of different categories of business entities under both ordinary and special legal regimes.

Keywords: business entity, legal status, economic legal personality, economic competence, functional model, martial law.

Received: 27 August 2026. **Accepted:** 02 October 2026

Published online: 10 October 2026. **Published in print:** 30 October 2026

Для цитування / How to cite:

ДСТУ 8302:2015: Овчаренко М. Правовий статус суб'єктів господарювання: функціональна модель. *Університетські наукові записки*. 2026. № 5 (113). С. 139-153. DOI: <https://doi.org/10.37491/UNZ.113.9>.

APA 7th: Ovcharenko, M. (2026). Legal Status of Business Entities: A Functional Model. *University Scientific Notes*, (5(113), 139-153. DOI: <https://doi.org/10.37491/UNZ.113.9>.